

MIREN AZKATEREN EUSKALTZAINDIAN SARTZEA

Bilbo, 1992.11.27

Patxi Altuna

HARRERAKO ERANTZUNA

Euskaltzain lagun kideak
Agintari Jaunak
Jaun-andereak

Bizkaiko hiriburu noble Bilbo, Euskalerrri osoaren bihotz eta eragile izatera ekonomiaren eta industriaren munduan ez ezik, baita kulturaren alorrean eta, areago dena, euskal kulturarenean ere deitua den honek Euskaltzaindiari berriki, Euskadiko lehen lehendakari izanak Azkue jaunari aspaldi eginiko agintza beterik, dohan eman zion egoitza eder, berregin, dotore honetan egin du Miren Azkarate andere donostiarrak gaur lehen aldiz —lehenago beste inork ez, alegia— Euskaltzaindian sartzea, orain arteko ohitura, nor bere jaioterrian egitekoa, urratuz, anitz beste arrazoiren artean Euskaltzaindiak gaurdaino hau bezalako egoitza nagusirik izan ez duelako, bai eta Bizkaiko, eta berariaz Bilboko, euskarari bultzada bortitza emateko, bizpahiru egunotan euskararen oihartzun ozena hirian entzunarazirik, baina ororen gaindik horrelako toki bikain batek edozeinen Euskaltzaindian sartzea zor zaion legez duintzen, edertzen eta dotoretzen duelako, nahiz Euskaltzain berri andere honen kasuan iruditzen zaidan berak duela bere xumean eta apalean tokia dotoretzenago, edertzenago eta duintzenago etxeak bera egiten duen baino.

Toki honetanxe izan zinen, Miren, aurtengo apirilaren 24ean, Euskaltzaindiaren hileroko bilkuran, euskaltzain oso hautatua —toki honetan hautatu den lehena—, eta handik bizpahiru egunetara gazetari bati zeure Euskaltzaindian sartzean aitabitxi ni izateko gogoia agertu zenionean, beldurrak hartu ninduen, eta oraindik ez nau utzi, ez nuen beteko gaztetan Loiolan lehenik eta Salamankan gero irakurri eta aztertu nituen Erromako idazleek mintzatzen nintzenerako eman zidaten aholkua: “Sine ira et studio”; mintza nendila beti, alegia, gorrotorik eta maitasunik gabe. Egun esku artean dudan egiteko honetan aholkuaren lehen erdia erraza bezain zaila iruditzen zait betetzen bigarrena, ez baitira alferrik igaro

berriki hogei urte juxtu, 1972ko urrian EUTGko ikasgela batean Latineko irakasle honek eta hamasei urteko neska begi-bizi batek elkar lehen aldiz ezagutzean, betiko atxikidura irmo bat bien artean sortu zenez geroztik. Maitasunik gabe eta hotz-hotz mintza nadin eskatzea suak erre ez dezan nahi izatea bezala iruditzen zait.

Ondotxo dakit Miren Azkaratek berak hala nahi lukeela eta latinezko esaera erabat bere egiten duela, higuin baititu bere buruari eginiko gehiegizko gorespenak eta laudorioak, mila bider nahiago bailuke festa honek guziak berarekin zerrikusirik ez balu eta, ezinbestean izan behar duelarik, nahi bailuke aspaldi amaitua egotea guzia; eta oraintxe ere dagoen lekutik begira dagokidala, beste esaera zuhur hura esaten ari zaidala iruditzen zait: “Ne quid nimis”, “Medén ágan”; Kontuz gero gehiegixko mintza, alegia. Ez nuke nahi halakorik egin, egia esan; ez da ene gogoia eta asmoa gehiegizko goresmenik egitea, gehiegizkorik gabe ere bai baita zer esan Euskaltzain berri honen gainean.

Halaz eta guztiz ere bistan da, Miren, gaur ezin nakizukeela damurik osoro laket izan, ezin baita zure gogo hori inola ere ezkondu ene gaurko eginbidearekin eta honi ezin baitiezaioket inondik uko egin neure barrena erru pisu batez astundu gabe. Ene eginbidea, izan ere, zuk zerorrek neri soinean ezarritakoa, zure aitabitxi izateari dagozkion lanak ahalik ongienean betetzea da, eta hauek moldez eta taxuz burutzeko agirian ipini behar ditut noraezean zuk Euskaltzain oso hautatua izateko uztatuak dituzun merezimenduak eta puntuak; ostera biotako bat geldituko da gaizki, edo zu, iduriko duelako merezimendurik gabe izendatua izan zinela, edo ni, zuk aski merezimendu izanik, haiek behar bezain agirian ipini ez ditudalako.

Horieta eta etorri baino lehen, halere, zurekiko dudan zorra kitatu nahi dut eta bihotz-bihotzez zuri eskerrak eman, beste gehiagoren eta ni baino hobeen artean zure aitabitxi izateko ni hautatu eta neri eskatu didazulako, otoi, izan nadin. Atsegin ezin hobea da enetzat, egia esan, eta ohore txit handia irakaskuntzan daramatzadan 30 urteotan ene eskue-tatik igaro diren milaka gazteetatik bana-banako ikaslea batetik eta bestetik hamar urtez irakaskidea izan zenaren aitabitxi izatea gertari handi honetan.

* * *

Apirilaren 24ean izan zinen, diodan berriro, etxe honetanxe Euskaltzain oso hautatua eta ez dirudi muturka bizian aritu zirenik bozkazaleak euskaltzain izateko diñe zinen ala ez erabakitzerakoan. Hori baitzen erabaki behar zena, diñe zinen ala ez, eta ez beste norbait baino diñago zinen ala ez, areriorik izan ez zenuenez gero. Bozketa ezin gardenagoa izan zen, lehen bozaldian atera baizinen hautatua kontrako bozik gabe,

“nemine discrepante”, hogeita lau bozetatik hogeita bi izan baitzenituen aldeko, eta beste biak ez aldeko eta ez kontrako. Gutxitan gertatu dateke horrelako bateratasunik.

Apirilaren 24ean etxe honetanxe hautatua izan zinenean, gainera, noren eta, zeure hitzaldian azaldu diguzun bezala, On Joxe Migel Barandiaran txiki-handiaren heriotzak utzi zuen hutsunea betetzeko izan zinen hautatua, jarriko zaren aulkiaren azken jabea hura izan baitzen. Oker aritzeko beldurrik gabe esan dezaket egun hartan zeure beteko aulkia zeuregana zenuela eta, ez zuri zegokizukeela zeure neurrikoagorik, ez eta pisu txikia eramaten ohituriko aulkiari neke gutxiago jasanaraziko zionik. On Joxe Migel eta biok elkar harturik zinetela esan behar, hark hiltzean bere aulkia zuri, ez besteri, uzteko. Hain zineten elkarren antzeko! Biok tailuz eta gorputzez txikiak, biok buruz eta bihotzez handiak, biok gogoz ixil, umil eta xotilak.

Horregatik agertu diguzu xeheki zeure hitzaldian zer egin zuen euskararen alde, zein titulu zituen hizkuntzaren eremutik atera gabe euskaltzain izateko, eta horrez gain betiko sailkatuak utzi dituzu haren hizkuntzako lanak hiru multzotan bildurik gaurkoen eta gerokoek eza-gutzarako; ezen, oraintsu gazetari bati esan zenion bezala, jende askoren-tzat arras ezezagunak dira On Joxe Migel Barandiaran zenak euskara arloan egin zituen lanak, eta zuk garai hartan inor gutxi egin zituen ikerlan eder haiek gatik esker ona erakutsi nahi izan diozu zeure hitzaldi honetan. Hark gero beste jakintza arloak hautatu zituen bizitza osoan aztertzeke eta ez zuen uste, euskaltzain oso izendatu zen arren, zerresan handirik zuenik batez ere Hizkuntz Akademia den honetan eta bakanka baizik ez zen etorri ohi bileretara. Zu berriz, hizkuntzalaritza baita zure lanbidea eta zure iker-eremua, hautatua izen zinen egunetik bilkura guzietara etorri zara txintxo-txintxo eta ziur nago etorriko ere zarela ahalko duzunoro.

Apirilaren 24ean hemen zu hautatua izatean gertatu zen lehen esanez gain beste gauzatxo bat ere, orduarte Euskaltzaindiaren baitan sekulan gertatu ez zena: emakume bat euskaltzain oso. Jende askoren bihotzak —eta ez emakumeenak bakarrik— poztu ziren egun hartan albiste hura jakitean eta Euskalerriko telekomunikabideek hurrengo egunetan munduaren lau aldeetara aldarrikatu zuten zure izena eta ustegabeko gertaria. Ustegabekoa, bai; ez noski aurreko azken egunetan, ezen orduan askok uste zuten gero gertatu zena, baina bai aurreko azken urteetan. Diodanaren frogatzat entzun, otoi, gutako bat, gaur zu bezala, Euskaltzaindian lehen aldiz sartzean, gutako beste batek, gaur nik zuri bezala hartze hitzaldia egitean, esan zizkion hitzak, zure hautapenaren gertariari eskerrak ezin gehiago inork esan ahalko dituenak:

“Ohar bakar bat oraino egin behar banu, ausartuko nintzateke bada honen aitortzera: Ezberdintasun bat “ments” dugula —Ziberotarrek dio-

ten bezala— gure lagunartean: nahiz andreak —eta nolakoak— onartzen ditugun gure elkartearen goiko eta beheko mailetan, bai ohorezkoen bai urgazleen bai laguntzaileen lerroetan, euskaltzain tituludunen sailan ez dugu oraino emakumezko bihirik sarrerazi. Maila horretan, Euskal Herriko etxekanderei Euskaltzaindiko atea hersten zaizkie orainokoa” (1).

Hala zioen duela urte gutxi hemengo ene lagun batek eta ez du gehiago hark ez bestek halakorik esaterik izango. Bost urte aski izan dira orduan egiak ziren, eta denboraldi luzean egiak izango zirela uste genuen hitz horiek ustel ateratzeko. Geroak esango du lehengo horiei erantsi zizkien beste hitzok ere gezur gertatuko diren ala ez egunen batean, honela baitzioen gero:

“Historiazale batek erranen dit menturaz, kontuz ibili behar dugula gure Euskal Herri honetan gure emakumeekin: ez dakigun gerta Joani Paulo II.aren egun hauetan, Gregorio VII.aren mendean bezalako zerbait izigarri: Iruñeko apezpikuaren alkiak jabetu baitzen omen, orduan, Santxa delako kondesa” (2).

Apezpikuaren ez baina —diot nik—, baldin gaur hartu duzunaren baino goragoko beste baten jabe egitera egunen batean iristen bazina, jakizu ez ginatkeela euskaltzainok gizaseme bat iristen balitz baino beldurrago eta jelsokorrago izango. Asko aldatu da Euskaltzaindia, izan ere, eta eurite handiak jasan ditu aspaldi honetan Euskal Herriak, beste baten sartzean bere aitabitxiak “aldakuntzarik haundiena da apaizen ordeztuz sartzan direla laikoak” (3) esan zuenetik hona. Handiena omen zelako aldakuntza hura iada txikia bilakatu da gerokoen ondoan. Gaurko beste hau bai dela aldakuntza handia!

Zuk, Miren, hain handia izan ez balitz nahiago zenukeelakoan nago. Egun haietan eta ondokoetan ere ez zaituzte bakean utzi alde bateko eta beste gazetarietara eta, halako segidaz zeure burua inguraturik ikustean, haietako bati susmoa agertu diozu berriki, zu Euskaltzain oso izendaturiko lehen emazteki izateari gure gizarte txiki honetan garrantzi gehiegixko eman zaiolako. Ez zaitu harritu behar, egun batzuetako zure eta zure familiakoen nekeak gorabehera, emaztekiak pozik egoteak eta zure hautapena bere garaite bat bezala hartu izateak. Ez zaie ene ustez motiborik falta.

Horrek ez du esan nahi, ordea —eta ez dut uste hori inork pentsatu duenik, eta inork pentsatu badu, beretzat okerrago, aurki erakutsiko baitiot ez dela egia—, horrek ez du esan nahi, diot, emazteki zarelako hautatu zaitugunik, ezta hurrik eman ere. Ez zaitugu hautatu emazteki zarelako

(1) Ikus *Euskera* (1988), 31. or.

(2) Hor berean, 32. or.

(3) Ikus *Euskera*, 745. or.

ko, baizik zaren bezalako emaztekoa zarelako, eta hautatua izateko zeure gaztean dagoeneko arrazoi eta titulu pilo bat alde zeneukalako edo, gazetari baten hitzez esateko, “Fruituz betetako arbola gaztea” (4) zarelako. Ez zuen arrazoi faltarik orain dela zazpi hilabete honela idatzi zue-nak: “Miren Azkarate trebeziaz, lanez eta merezimenduz edozein gizon-zezkoren pareko delako hautatu du Euskaltzaindiak, ez emakumezkoa delako” (5).

Zergatik hautatu zaitugu? Zein ziren zure titulu eta zure merezimen-duak? Horretarakoxe nago ni, hain zuzen, orain nagoen tokian, puntu hori argitzeko, eta luzatu gabe ekingo diot zeregin horri.

* * *

Gaur dira hogeita hamazazpi urte mundura etorri zinela. Zorionak eta urte askotan! Aita-amak Bergaran jaiok izanik eta zu Donostian jaiok ez ezik hazia, umetandik ikasi zenituen bi euskalki, etxean bata, auzoan bestea. Lau urte zenituela hasi zinen ikastola batean eta zortzi betetzean San Bartolomeko monjen ikastetxean. Argia, zolia, bizia txiki-txikitandik, diotenez, nahiz erronka handirik ez jo. Batxilerra amaitzean EUTGn hasi zinen han orduan zen Filologia bakarra, erromanikoa, ikasten. Ordukoa da gure bion elkar ezagutzea. Ikaskideei galdetzen bazaie orduko Mire-nez, hitz bakarra esaten dute: “Langilea”. Bost urteren buruan, 1977an, bururatu zenuen karrera. Jakin nahi dituenarentzat hona karreraren zehar atera zituen emaitzak: bederatzik BIKAIN eta hamazortzi MATRIKULA edo Ohorezko Aipamen, hauetako lau –zergatik ez esan? ilarrainbide da hori gaur enetzat– nik emanak: Latinean bi eta Euskaran beste bi. Aspaldi igerri nion nonbait nolakoa izango zen.

Garai hartan lizentziatu titulua eskuratzeko eta doktoradutzako bidean barrena abiatu ahal izateko ‘tesi txikia’ zelakoa oratu behar izaten zen eta epaimahain baten aurrean defendatu. 1979ko maiatza zen. Hona ene laguntza urriaz ikertu zuen gaia: “-n edo -z atzizkia daramaten denborazko izen sintagmak Axularrengan”. Zer esanik ez “Sobresaliente cum laude” kalifikazioa eskuratu zuela. Pentsa ezazue orduko nola ezagutuko zuen Lapurdiko idazle famatua, eta hori ez Euskal Filologia ikasirik, ezpada Erromanikoa, esan bezala.

1980an EE.BB.etako Illinoisko Unibertsitatean izan zen zortzi hilabetez batikipat sintaxia eta semantika lantzen. Hurrengo urteko udan beste hiru hilabete eman zituen han bertan ikastaro bat egiten eta bienbitar-tean Mario Saltarelli irakaslearekin “ikertzaile laguntzaile” gisa aritu zen lanean euskal gramatikaren eremuan. Orduko bazuen bi urte Deustuko

(4) *Deia*, 1992.IV.26, argazkipean.

(5) Hor berean, orri berean.

Unibertsitatean, Donostiako egoitzako Filosofia eta Letren Fakultatean, Euskal Filologiako sailean, Euskal Morfosintaxia eta Lexikoa irakasten ari zela. Hamar urtez (1978-1988) aritu izan zen han —atzo arte, esaterako—. Lanez okituriko eta mozkinaz hornituriko urte horietan hasi zuen Koldo Mitxelena zenduaren zuzendaritzapean eta gero denok dakigun arrazoia-gatik Ibon Sarasolarenean bururatu tesi famatu-txalotua: “Hitz Konposatuak Euskaraz”, lehen horretaz zerbait idatzia zutenen lanak aise gailentzen dituen eta geroztik, eta urte handietan seguru aski, gai horretaz zerbait ikertu nahiko dutenek nahitaz erabili beharko dutena. Euskal Herriko Unibertsitatean irakurri zuen 1988ko maiatzean eta “Apto cum laude por unanimidad” eman genion epaimahaikook batere errietary gabe. Urte berean “Azkie ikerketa saria” irabazi zuen.

Orduan hobe beharrez Deustuko Unibertsitatea uztea erabaki zuen eta geroztiko lau urte hauetan Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle da Zorroagako Pedagogia sailean, Euskara Teknikoa I eta II gaiak irakasten dituelarik, eta Irakasle Titular izatea irabazi zuelarik duela hamairu hilabete. Batean zein bestean irakasle argi, txukun eta txairoa; nonnahi hitzun egokia eta hizlari doi eta zehatza. Jendeari ez zaizkio oraindik ahaztu telebistan, “Berbetan” zeritzan programa batean, beste lagun potolo eta burusoil baten ondoan egin zituen euskarari buruzko hirurogei eta piku saio haiek, eta askotan galdetzen didate andereño panpox, gauzak ipin-apan kontatzen zituen hartaz. Eta euskaraz bakarrik kontatzen balitu, ez litzateke agian mirakulu, baina ez, gaztelera ere bai, eta are inglese ere frantses ezin pulikiago mintzatuko zaizu, biok ere oso ongi menderatzen baititu, eta alemana ere edozer irakurtzeko eta edozein aditzeko adina bai.

Azken urteotan egin dituen lan gehiagoren artean berariaz aipatu nahi dut hitzaldi eta ikastaro sail handi bat, han eta hemen emana, euskal lexikoaren gainean batez ere. EURALEX, Europako Lexikografi Elkarte, kide izendatu zuten 1988an eta Elkarte horrek antolatutako biltzarreetan eta hizkuntzalarien arteko jardunaldietan hartu ohi du esku. Euskaltzaindiaren eta Euskal Herriko Unibertsitatearen arteko hitzarmena medio zelarik sortu zen batzordeko kide da bigarrenaren izenean. *Euskera*, *ASJU* eta *Tantak* aldizkarietan artikulua argitaratu ditu, *Mundaiz* izenekoan ere bai.

Bospasei Kongresutan esku edukia da. 1981ean *North Eastern Linguistic Society*-k EE.BB.etan antolatutakoan, beste bi lagunekin elkar lanean *Governed Anaphors in Basque* zeritzan lana aurkeztu zuen, eta 1982an *Berkely Linguistic Society*-k antolatutakoan lehengo lagun berekin beste lan bat. EURALEXen bi azken kongresuetan ere izan da eta bietan artikulua bana irakurri du.

Argitalpenek hogeitau gutxienez osatzen dituzte, horietako zenbait beste lagun batzuekin elkar lanean eginak, hala nola *Euskara lantzen*,

hiru liburuki; *Hizkuntzalaritza Hiztegia, Léxico de los refranes de B. de Zalgiz, Basque Grammar, Euskara: Erdiko Zikloko programazioaz* eta abar. Beste zenbait berak onduak, esate baterako *Euskal konposizioaren inguruan, Euskal "-garri" vs. latinezko "-bilis": bi erabilera ezberdin, Erator-atzizki ala eratorpen-atzizki?, Generative Morphology and Basque Compounds*, eta abar. Aipamen berezia merezi dute "Hitz Elkartuak Euskaraz" bere tesi argitaratuak, Berlinen eta New Yorken batera hiru hizkuntzatan argitaratzen den *Wörterbücher, Dictionaries, Dictionnaires* deritzan Enziklopedian iaz atera zuen "Basque Lexicography" artikulua eta azkenik Euskaltzaindian aspaldi honetan egiten ari den lanak.

Euskaltzaindiarekin lanean duela 13 urte, euskarazko D tituluak ematen ziren garaian, dagoeneko hasia zen. 1983an "urgazle" izendatu zenez geroztik Batzorde baterako eta besterako egin dituen lanak, idatzi dituen artikulua eta paratu dituen txostenak, eta batez ere horien bileretan eta bileren beren prestakuntzan eman dituen orduak ezin konta ahala dira. Garai bateko "Irakasle batzorde"-ko kide izateaz gainera, orain berean beste hirutakoa da: "Euskara Batuko Hiztegia" deritzan sortu berrikoa, "Lexiko Erizpidean Finkapena"-koa hastetik bertatik eta bere arduradun gainera, eta azkenik "Gramatika"-koa ere bai sortu zen momentutik beretik. Batzorde horietako zure kideek, eta bereziki horien buruek, ongixto dakite —dakigu— zein seriooki eta sakonki aritzen zaren lanean, zein parte handia hartzen duzun bileretan sortzen diren kalapita eta eztabaidetan, eta zein argi, zorrotz eta gisakoak izan ohi diren beti zure oharra eta argibideak. Ia hogeitxosten dira bi azken Batzorde hauetako bileretan aurkeztu izan dituzunak.

* * *

Honenbestez argitutzat ematen dut neure buruari gorago egin diodan galdera, "Zergatik izendatu zaitugu euskaltzain oso?, eta zure hartarako merezimenduak eta tituluak guzioran agirian ipinitzat. Beste galdera bati nahi nioke orain laburki erantzun neure hitzaldia azkendu baino lehen: Zertarako hautatu zaitugu? Araudia "Xedeak eta izaera" deritzan lehen atalean horretaz mintzo zaigunez gero, hori nik esan beharrik ez duzula esango didazu, badakizula erantzuna, eta aldez hala da. Nik ordea ez dut nahi bi lehen letren pean azaltzen zaizkigun xedeak —"a) Euskararen gramatika legeak ikertu eta mamitzea. b) Hizkuntza honen idazlangintzarako argibideak eta arauak ematea."— berariaz zuri gomen datu eta gogoratu baizik, ongi baitakit lantegi horretarako zarela bereziki dohatua eta gogatu.

Gutako bakoitzak bere sentiberatasuna du nahitaez eta hizkuntzaren egoeran eta bilakaeran bati gertari batzuek ukitzen diote gihian eta beste-ari besteez. Asko edo gutxi guziori erasaten digula uste dut ikustek nola hasten diren goizetik gabera, ez euskaldunberriak, horiek txaloak

baizik ez baitute merezi, baizik zenbait hizlari, irakasle, gazetari, esatari, euskara jatorraren jabe direnak, zerbait esateko beti erabili izan duten esanmoldea baztertu eta berria, inoiz esan ez dena, erabiltzen, hobe beharrez —hala uste berek—, baina egiazki ezjakinez eta guzion kaltetan.

Iruditzen zait Euskaltzaina, besteak beste, gordailu baten zaindaria dela, euskara zuzenaren begirale eta kutzazain giltzeduna, “qui profert de thesauro suo nova et vetera” —“bere gordailutik gai zahar eta berriak ateratzen dituen”—, behin guzion Maisuak esan zuen bezala, zer den ongi eta zer ez irakatsiko duena; eta hainbestez ez genukeela pasiboki jasan behar batzuen apetak bere gogara alda eta oker dezan beti esan izan dena. Batzuen apetak, bai, ezen herri xeheak askotan lehengoa atxikitzen du eta lehengoan irauten, honek edo hark asmatu molde berriari muzin egirik.

Hor ditugu, esate baterako, orain txitian-pitian entzuten diren pitxi hauek edo hauen antzekoak: “Zenbat kosta dezakeen jakin nahi dut”, “kosta” iragangaitza eta “balio” iragankorra gauza bera balira bezala; edo “Hamar egun iraun ditu”, osagarri zuzena eta denborazko akusatiboa deitzen dena bereizten jakin gabe; edota “Bost durotan garestitu”, inoiz inork “Zenbatetan garestitu da?” galdetuko balu bezala eta ez “Zenbat garestitu da?”. Edota egun hauetanxe Donostian zabaldu diren kartel handietan irakur daitekeen “...1.500 milioi balio dizkigu”, *zenbat (balio)* osagarri zuzena balitz bezala, adizkia zor ez zaion pluralgilez (-zki) horniturik; *balio* aditzak prezioa adierazten duenean onartzen ez duen datiboa txertaturik (“zerbitu” esan nahi duenean bai, noski); hitz batean, mundu guziak esaten duen “kosta zaigu”-ren ordez “balio dizkigu” aldrebesa erabiliz. Edota ezezko perpausetan ezin erabil daitekeen “dagoeneko” legez kontra sartu eta “Kontratua ez da dagoeneko sinatu” esanez, oker noski.

Hor dugu ere joan den bost urtetik hona, gutxi gorabehera, modan jarri zaigun “Ongi etorria(k)”, beti esan izan den “iOngi etorri!” soilaren ordez. Diogun garbi, modan jarria hemen, hegoadean, ez iparraldean, ez baitu aspaldi Mauleko alkate jaunak “Unkhi xin!” ederrez hartu gintuela Oihenarten mendeurrenaren omenaldiko irekieran. Askoz aspaldiago du —hogeita hamar urte edo—, baina gogoan dut, Mitxelena jauna eta beste hiruzpalau lagun Erronkarira uda batean joan zirelarik, han oraindik bizi ziren eta euskaraz zekiten amonaxo bakanen ahotik hiltzeaz zegoen hizkera haren azken oihartzunak entzutera eta aztarrenak jasotzera, nola ikasi genuen harriduraz orduan zer zen ez genekien “Onki xin!” gozo batez hartu zituztela. Lehenago oraindik XVII. mendean Ziburuko Etxeberri bere “Manual Debozinezkoan” zortzi bertsotan barrena (6) ez

(6) 2300-2308 bertsoak.

behin edo bitan, baizik bost bider oihukarazten dio Aita Eternoari UNGUI ETHORRI!, dohatsuen tropelak zeruko ateetara iristen ikustean. Gatozen hurbilago. Egun batzuk baizik ez du Gipuzkoako herri batean, egunkariak esan dutenez, agertu dela hormetan idatzia espetxetik ateratako batentzat “Ongi etorri!”. Beraz herria ez da aldatu, herriak lehengoari eta betikoari eusten dio; hemen ez du balio esateak hizkuntzak ezinbestean aldatzen direla.

Ala ez dugu egunoro esaten “Ondo ibili!”, “Ondo lo egin!”, “Ongi izan!” eta abar? Ala goizeko “Buenos días” ere hemendik aurrera “Egun onak!” eta gaueko “Buenas noches” “Gabonak” esaten hasi behar dugu, gazteleraz pluralak direlako? Ez dut uste. Edonork daki halere, jakina, horrek guziak galerazten ez duela, bistan den bezala, aipatu molde hori mugatzaileaz osatzea predikatu gisa edo izen gisa erabiltzean.

Hizkuntza berritzea on da eta on ez balitz ere, ezinbesteko da eta ongi betor hizkuntzaren berritzea, baina harik eta herrian erabat sustraitu eta errotu arte, ez genuke ene ustez euskaltzainok berrikeriarik onartu behar eta ez genuke inola ere, ez diot molde berrien, baizik betikoek kontrako berrikerien, zabaltzaile eta barreiatzaile izan behar, baizik On Joxe Migel Barandiaran bezala herriko formen eta moldeen biltzaile eta begirale zintzo. Eskerrak herria egosgogorra izan ohi den eta betiko jokamoldeak setaz eta isituki atxiki ohi dituen!

* * *

Horra laburki esana zertako uste dudan euskaltzain izendatu zaitugula edo, neure buruaz baizik hitz egin ez dezadan, zertako —beste egiteko gehiagoren artean, noski— eman nizun nik bederen boza. Era askotako langileak eta kideak behar ditu segurki egungo egunean Euskaltzaindiak, baina zu bezalako hizkuntzalariak beharrago, hurrengo urteetan burutan aterako badu duela ia hogeita bost urte Arantzazun hasi zuen euskara batzearen lan gaitza. Ondotxo dakizu, haatik, ez zarela eginbehar horretarako Euskaltzaindian zurtz eta bakar aurkituko; badituzu ofizio bereko langile trebeak, talde ona osatuko duzue, agian Euskaltzaindiak bere baitan sekula izan duen onena, nahiz duela bost urte betiko galdu genuenak parerik nekez izango duen.

Ongi etorri, beraz, saldo honetara, Miren, eta, orain azkentzera noan zeregin honetan Euskaltzaindiaren izenean zerrorrek hautaturik aritu naitenez gero, neure izenean ez ezen Euskaltzaindiarenean ere egiten dizut ongi etorri anaikor hau, eta bide batez zure etxekoei zorionak ematen dizkiet, bereziki ezin etorriaz etxean gelditu den zure amari, hemen dauden zure ahizpa eta zure senarrari, eta, nola ez, amaren urratsei jarraitzen bazaizkie urrun iritsiko direla agintzen diedan zure alabatxo

Izaro eta Maiteri. Eta azkenik, hastea bezala izan dadin burutzea, Bilboko hiriari, lehen emakume euskaltzainak donostiarra izanagatik haren baitan, eta ez Donostian, egin nahi izan duelako eta egin duelako Euskaltzaindian sartzea. Gabon guzoi!